

CROWDFUNDING: POJAM, PRIMENA I PRIMERI

ĐURO PAVLOVIĆ 12/22

MILOŠ SIMIĆ 47/22

KAKO SE PREDUZEĆE FINANSIRA I ŠTA JE CROWDFUNDING

- Postoje mnogobrojni načini kojim preduzeće može prikupiti neophodna sredstva za poslovanje.
- Neki od glavnih su:
 - ❖ Samofinansiranje
 - ❖ Banke (Kredit)
 - ❖ Akcije i Obveznice
- Pored njih postoje i alternativni izvori finansiranja, kao što je Crowdfunding.

SAMOFINANSIRANJE

- Vlasnik preduzeća koristi sopstvena sredstva kako bi finansirao svoj poslovni poduhvat.
- Predstavlja jedan od sigurnijih načina finansiranja.
- U praksi, većina preduzeća nije u mogućnosti da koriste ovaj vid finansiranja, jer njihovi vlasnici većinom nemaju dovoljno sopstvenih sredstava da u potpunosti finansiraju svoje poslovne poduhvate.

KREDITI OD BANAKA

- Jedan od najvažnijih načina finansiranja koji je na raspolaganju preduzeću su krediti od Banaka.
- Banke preduzeću pozajmljuju određenu sumu novca, a preduzeće se obavezuje da vrati taj novac uz određenu kamatu (fiksnu ili fleksibilnu).
- Problemi se javljaju ukoliko preduzeće nije u mogućnosti da izmiri svoje dugove, pri čemu se javljaju rizici za dalje poslovanje

AKCIJE I OBVEZNICE

- Na tržištu hartija od vrednosti, preduzeće može, sa ciljem prikupljanja početnog i dodatnog kapitala, da emituje akcije i obveznice.
- Pri emitovanju akcija, preduzeće prikuplja novac koji mu je potreban za poslovanje, a kupci tih akcija postaju vlasnici dela tog Preduzeća.
- Preduzeće pri emitovanju i prodaji obveznica prikuplja novac, ali se i obavezuje da će kupcima obveznica vratiti novac kroz određeno vreme uz plaćanje kamate.

CROWDFUNDING

- Crowdfunding kako ga znamo danas, je relativno nov način finansiranja koji se javio kao proizvod brzog razvoja informacionih tehnologija.
- Postoji više različitih definicija ovog pojma, ali skoro sve dele određene zajedničke karakteristike.
- Crowdfunding je alternativan izvor finansiranja, kojim se većinom start-up ili manja preduzeća obraćaju široj javnosti, najčešće putem specializovanih internet stranica (GoFundMe, Kickstarter, Indiegogo itd.), sa ciljem prikupljanja novčanih sredstava za svoj poslovni poduhvat.

MODELI CROWDFUNDING-A

- Kao i pojam, modeli, odnosno kategorije podele Crowdfundinga zavise od primena, istraživača, državne regulative, kao i drugih faktora.
- Prema Bishnu; Kenji i Takaaki, Crowdfunding se može podeliti na 2 grupe:
 1. Crowdfunding zasnovan na prikupljanju sredstava u zajednici, putem donacija i nagrada
 2. Crowdfunding zasnovan na finansijskom povratu.

MODELI CROWDFUNDING-A

- Prema dokumentu Evropske komisije iz 2018. godine, Crowdfunding se može podeliti na 4 modela:

1. Crowdfunding model zasnovan na donacijama (Donation-based)
2. Crowdfunding model zasnovan na investicijama (Investment-based)
3. Crowdfunding model zasnovan na pozajmicama (Lending-based)
4. Crowdfunding model zasnovan na nagradama (Reward-based)

ISTORIJA CROWDFUNDING-A

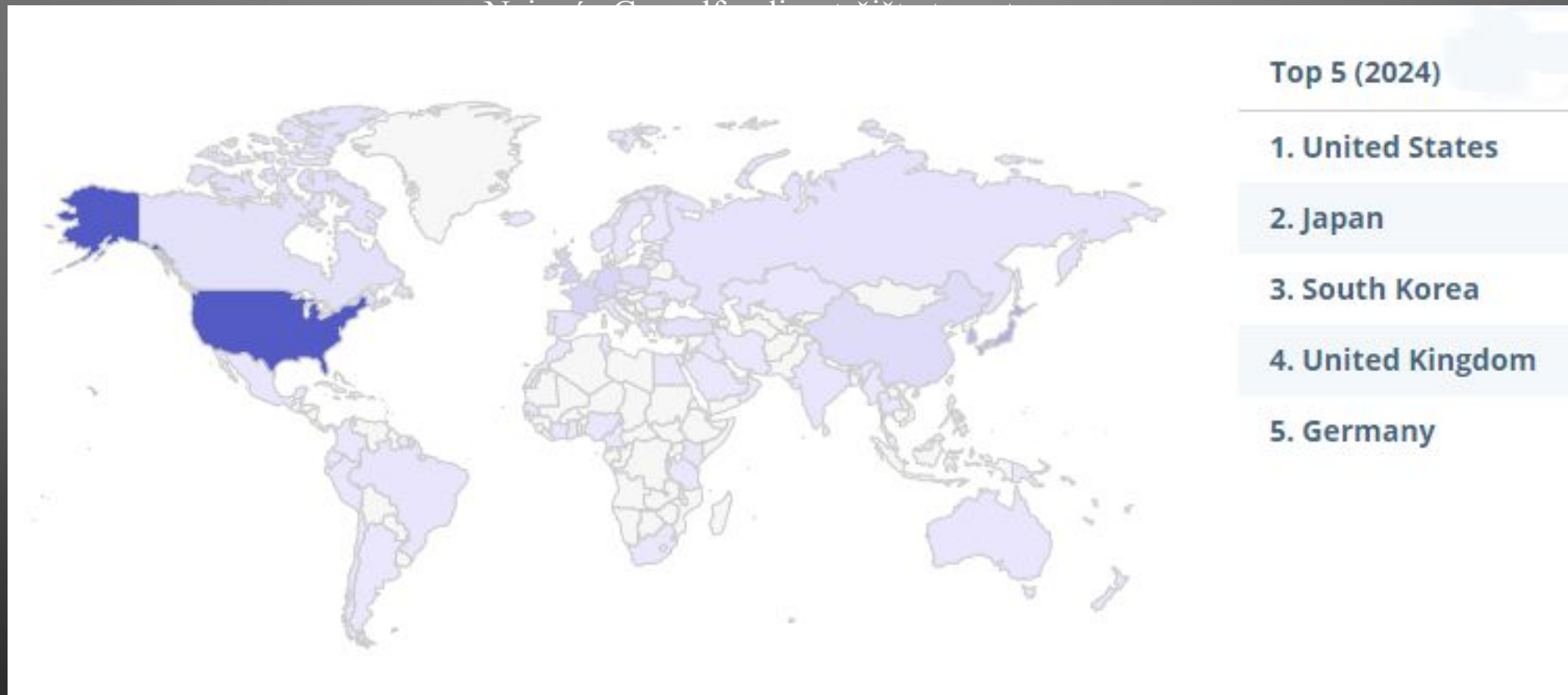
- Ideja Crowdfunding-a postoji već od 18 veka, ali Crowdfunding kao tip finansiranja koji nam je poznat danas je nastao tek krajem prošlog i početkom ovog veka.
- Prvi primer modernog Crowdfunding-a jeste bend „Marillion“ iz Velike Britanije, koji je u 1997. godini putem ovog načina finansiranja prikupio sredstva za svoju turneju.
- Prvi veći primer Crowdfunding platforme je bila internet stranica poznata pod imenom "ArtistShare" koja je sa radom započela tokom 2000. godine, a preko koje su muzičke ličnosti mogle tražiti donacije od svojih pratilaca. Prvi uspešan projekat na ovoj internet stranici je bio album “Concert in a Garden.”

ISTORIJA CROWDFUNDING-A

- Još jedan primer primene Crowdfunding-a iz 2000. godine jeste i pojava internet stranice "JustGiving".
- U 2008. godini se javlja internet stranica, odnosno platforma za Crowdfunding "Indiegogo".
- U 2009. godini se javlja platforma za Crowdfunding "Kickstarter".
- U 2010. godini se javlja platforma za Crowdfunding "GoFundMe".
- U 2012. godini se javlja platforma za Crowdfunding "Fundable".

PRIMERI I REZULTATI U ZEMLJAMA I SVETU

Svetsko Tržište Crowdfunding-a se meri u milijardama, a ukupne godišnje transakcije u stotinama miliona.

CROWDFUNDING NA BALKANU

- Crowdfunding Balkanskim zemljama i preduzećima koja u njima posluju pruža razne prilike za poboljšanje.
- Međutim, većina preduzeća na ovom prostoru se bazira na staromodnijim načinima finansiranja i većinom ignorišu alternativne izvore kao što je Crowdfunding.
- Crowdfunding na Balkanu je relativno nov i slabo korišćen način prikupljanja sredstava, a zakonske regulative koje regulišu Crowdfunding su skoro nepostojeće ili slabo (ili nejasno) definisane.

BOSNA I HERCEGOVINA

- Bosna i Hercegovina je i dalje jedna od najlošijih država za primenu Crowdfundinga, a neki od razloga za to su:
 - Neadekvatna zakonska regulativa,
 - Ljudi i dalje nisu dovoljno upoznati sa Crowdfunding-om,
 - Mogućnosti preduzeća da primene ovaj način finansiranja su veoma ograničene, u poređenju sa preduzećima u drugim, razvijenijim državama.

PROMOCIJA CROWDFUNDING-A U BIH

- Većina projekata koji podstiču razvoj ovog načina finansiranja su strani projekti.
- Primer je projekat Evropske unije i Ujedinjenih nacija, pod nazivom LIR (Lokalni integrisani razvoj) iz oktobra 2017. godine, koji sprovodi UNDP (Razvojni program Ujedinjenih nacija) i njihovi partneri, a koji se finansira iz budžeta Evropske unije.

PRIMERI USPEŠNE PRIMENE CROWDFUNDINGA U BIH

**Ovo preduzeće je osnovano 2020 godine
i za svoj poslovni poduhvat je prikupilo
7.000 švajcarskih franaka**

**Ovo preduzeće je osnovano 2018 godine
i za svoj poslovni poduhvat je u prethodnoj
(2017) godini prikuilo 8 hiljada švajcarskih
franaka.**

Chef Vedran & Co

**BISTRO
NOMIE**

Sarajevo est. 2018

SRBIJA

- Srbija ima slične probleme sa Crowdfunding-om, kao i druge države na Balkanu.
- Međutim, Crowdfunding u Srbiji je više razvijen u poređenju sa drugim Balkanskim državama.
- Dobar pokazatelj uspeha ovog načina finansiranja u Srbiji su i njihove domaće platforme za Crowdfunding.

PLATFORME ZA CROWDFUNDING U SRBIJI

DONACIJE.RS (2014)

Na ovoj platformi se u početku najviše prikupljao novac za saniranje poslednica od poplava 2014. godine. Ona danas služi za sve vrste prikupljanja sredstava od strane neprofitnih organizacija

DOBRI DABAR (2022)

Na ovoj platformi bilo koje preduzeće ili pojedinac može započeti Crowdfunding projekat sa trajanjem od 15 do 45 dana. Preko njih je do danas započeto 11 projekata u koje je uloženo oko 3,3 miliona dinara kroz 540 uplata.

CROWDFUNDING.RS

Ovo je bila platforma za promociju, edukaciju i podršku za Crowdfunding preduzeća. Osnovana je 2017. godine od strane UNDP (Razvojni program Ujedinjenih nacija) u okviru Crowdfunding academy programa. Prestala je sa radom tokom 2022. godine.

CROWDFUNDING.RS

PRIMERI NAJUSPEŠNIJIH PROJEKATA U SRBIJI (U 2019)

Kampanja/Platforma	Prikupljena sredstva	Broj donatora/backera
1. Scorn Part 1 of 2/ Dasein Kickstarter	226.615 \$	5.636
2. Tank Ches Kickstarter	107.827 \$	2.006
3. Nebeska tema – film o Vladi Divljanu Indiegogo	41.662 \$	518
4. Folkk: Handcrafted Homeware With a Cause Kickstarter	20.983 \$	177
5. Lightstep chronicles – Retro Futuristic Space Opera Comic Book Kickstarter	12.424 \$	500

HRVATSKA

- Crowdfunding u Hrvatskoj je razvijeniji u poređenju sa ostalim balkanskim zemljama, ali je i dalje daleko iza većih zemalja Evrope i sveta.
- Hrvatska takođe donekle zakonski reguliše Crowdfunding kroz postojeće zakonske regulative koje regulišu finansiranje preduzeća, ali i taj nivo regulacije je veoma nizak i neadekvatan za dalje širenje ovog načina finansiranja.
- Jedna od većih prednosti koja Hrvatska ima u poređenju sa većinom ostalih Balkanskih država jeste to da je ona članica Evropske unije i Evropske ekonomske zone, što omogućuje Hrvatskim preduzećima da lakše posluju i da se više oslanjaju na preduzeća i potencijalne ulagače iz EU.
- Prvi veći korak u razvoju Hrvatskog Crowdfunding-a je pojava platforme Croinvest.eu 2014. godine i ona je i do danas jedan od glavnih platformi za Crowdfunding u Hrvatskoj.

PRIMERI USPEŠNOG CROWDUNDING-A U HRVATSKOJ

PREDUZEĆE BAGGIZMO (2014.
GODINA)

KNJIGA 1000 DANA PROLJEĆA (2014
GODINA)

CRNA GORA

- Crowdfunding u Crnoj Gori je skoro nepostojeći.
- Interes za ovaj tip finansiranja je nizak.
- Prema informacijama iz 2017. godine, ukupna količina prikupljenih sredstava putem Crowdfunding finansiranja u Crnoj Gori je iznosila samo oko 40 hiljada dolara.

ALBANIJA

- Ovaj način finansiranja u Albaniji najveći uspeh nalazi u projektima i programima za prikupljanje pomoći, odnosno donacija u slučaju zemljotresa, poplava i sl.
- Prednosti i problemi sa kojima se suočava ovaj način finansiranja u Albaniji su veoma slični drugim Balkanskim državama (manjak zakonskih regulacija, manjak edukacije o Crowdfunding-u itd.).
- Albanija nema sopstvenih Crowdfunding platformi, već se za ovaj vid prikupljanja sredstava najčešće koriste popularne internacionalne Crowdfunding platforme (Indiegogo, Kickstarter i sl.).
- Primeri većih projekata za promociju i primenu Crowdfunding-a u Albaniji su projekti Ujedinjenih nacija za pomoć ljudima iz manjih regiona, kao što su projekti: Crowdfunding4children i Crowdfunding for smart cities.
- Većina Crowdfunding sredstava u Albaniji dolazi od strane mlađe populacije.

CROWDFUNDING U EVROPSKOJ UNIJI

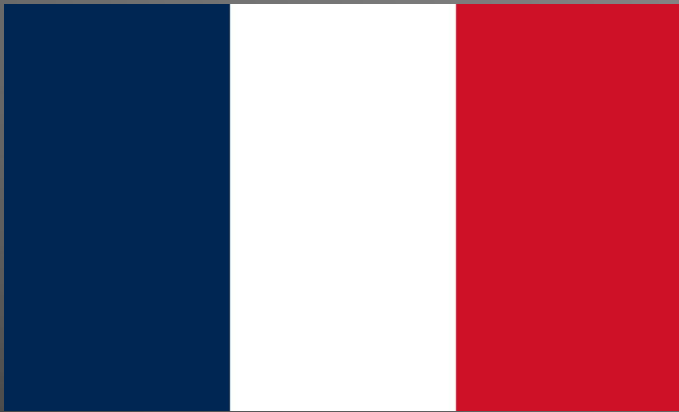
- Kada se govori o Crowdfunding-u i uspešnoj primeni ovog alternativnog načina finansiranja, Evropska unija i njene članice su neke od najrazvijenijih u tom sektoru.
- Evropska unija takođe ima jednu od najrazvijenijih regulativa Crowdfunding-a.

OPŠTI PRAVNI AKTI KOJIMA SE OVAJ TIP FINANSIRANJA REGULIŠE U EU

- Pravilnik o regulaciji informacija onog ko plaća, odnosno vrši prenos sredstava;
- Pravilnik o jedinstvenoj zaštiti patenata;
- Direktiva o sprečavanju pranja novca (AMLD - Anti-Money Laundering Directive);
- Direktiva o varljivom i komparativnom oglašavanju;
- Direktiva o elektronskoj trgovini;
- Direktiva o nepoštenoj trgovinskoj praksi i mnoge druge.

NAJVEĆE DRŽAVE U EU PO UKUPNOJ KOLIČINI CROWDFUNDING TRANSAKCIJA

FRANCUSKA

NEMAČKA

ITALIJA

CROWDFUNDING U NEMAČKOJ

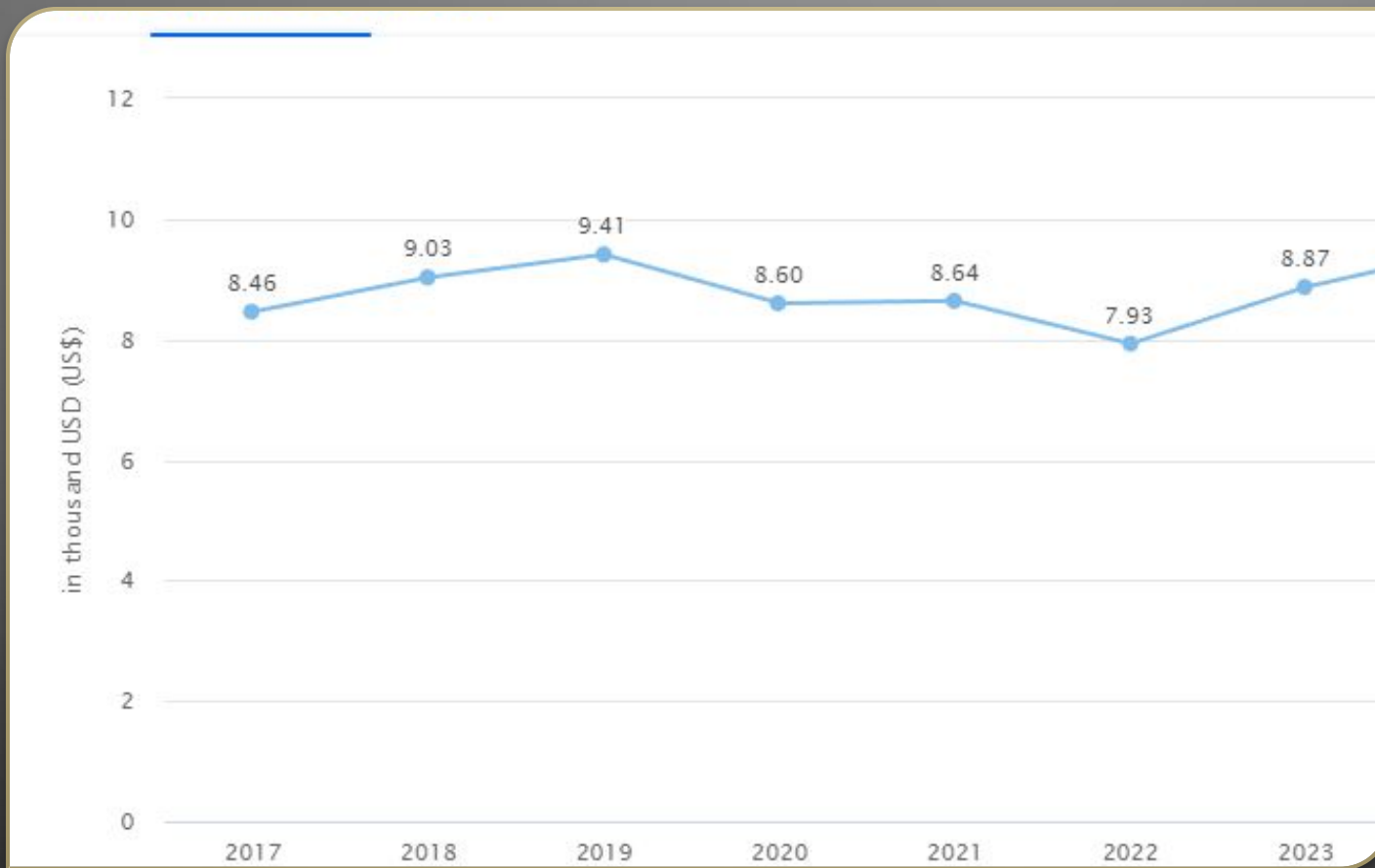
- Nemačka veoma strogo reguliše Crowdfunding kao način finansiranja kroz nekoliko glavnih zakonskih akata:
 - Nemački zakon o nadzoru platnih usluga (Zahlungsdiensteaufsichtsgesetz)
 - Nemački zakon o investicionim proizvodima (Vermögensanlagegesetz)
 - Nemački zakon o bankarstvu (Kreditwesengesetz)
- Ovi zakoni regulišu sve tipove Crowdfunding-a u Nemačkoj i stroži tretman pružaju projektima koji prelaze 100 hiljada evra.
- Iako su ovi zakoni strogi oni ipak ne sprečavaju Nemačka preduzeća da učestvuju u ovom načinu prikupljanju sredsta.

UKUPNA KOLIČINA CROWDFUNDING TRANSAKCIJA U NEMAČKOJ

- Ukupna količina Crowdfunding transakcija u Nemačkoj iz godine u godinu je prilično stabilna.
- U periodu od 2017 do 2023. godine, prosek ukupne količine ovih transakcija je iznosio oko 56,84 miliona dolara.
- Nemačka je danas broj 5 u svetu po količini transakcija vezanih za Crowdfunding.

PROSEČAN IZNOS PRIKUPLJENIH SREDSTAVA PO PROJEKTU U NEMAČKOJ

- Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu je takođe relativno visok
- Prosek ovog iznosa je od 2017 do 2023. godine iznosio 8,71 hiljadu dolara.

PRIMERI VEĆIH CROWDFUNDING PROJEKATA U NEMAČKOJ

PREDUZEĆE BRAGI I NJIHOV PROJEKAT „THE DASH“ BEŽIČNE SLUŠALICE (3.15 MILIONA EVRA OD SKORO 16 HILJADA ULAGAČA)

Wireless Smart Headphones

PREDUZEĆE SONO I NJIHOV PROJEKAT „SION“ (53,35 MILIONA EVRA)

FRANCUSKA

- Francuska je, prema podacima iz 2021. godine, predstavljala 3 najveće tržište Crowdfunding-a po veličini transakcija.
- Crowdfunding je u Francuskoj zakonski definisan i regulisan najviše tokom 2014. godine putem dve glavne odredbe:
 - Odredba francuske vlade 2014-559 - 30 Maj, 2014. godine
 - Odluka francuske centralne banke 2014-1053 - 16 Septembar, 2014. godine

NAJVEĆE CROWDFUNDING PLATFORME KOJE POSLUJU ISKLJUČIVO U FRANCUSKOJ

IMMOCRATIE (U PERIODU OD 2018-2023
GODINE JE NA NJIHOVOJ PLATFORMI
PRIKUPLJENO OKO 36 MILIONA EVRA)

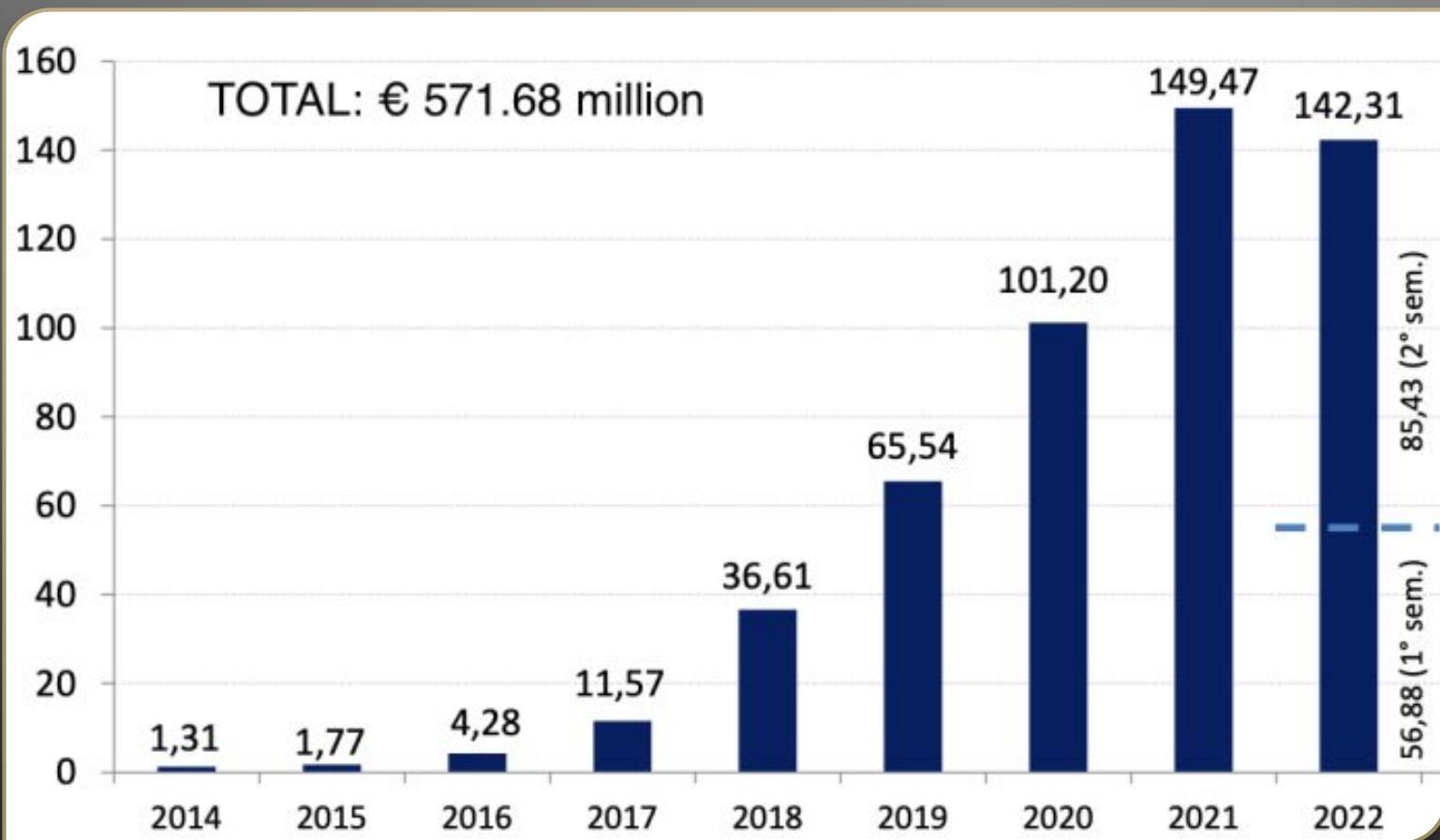
ENERFLIP (NA OVOJ PLATFORMI JE DO 2021
GODINE PRIKUPLJENO SKORO 300 MILIONA
EVRA KROZ PREKO 400 PROJEKATA)

ITALIJA

- Zakonske regulative koje regulišu Crowdfunding u Italiji su, u poređenju sa Nemačkim zakonima, dosta fleksibilnije i dozvoljavaju preduzećima da lakše primenjuju ovaj način finansiranja.
- Italija je takođe jedna od najvećih država po broju novih preduzeća.
- Kombinacijom ovih faktora Italija je danas jedna od najvećih država po količini prikupljenih sredstava putem Crowdfunding-a.

UKUPNA KOLIČINA CROWDFUNDING TRANSAKCIJA U ITALIJI

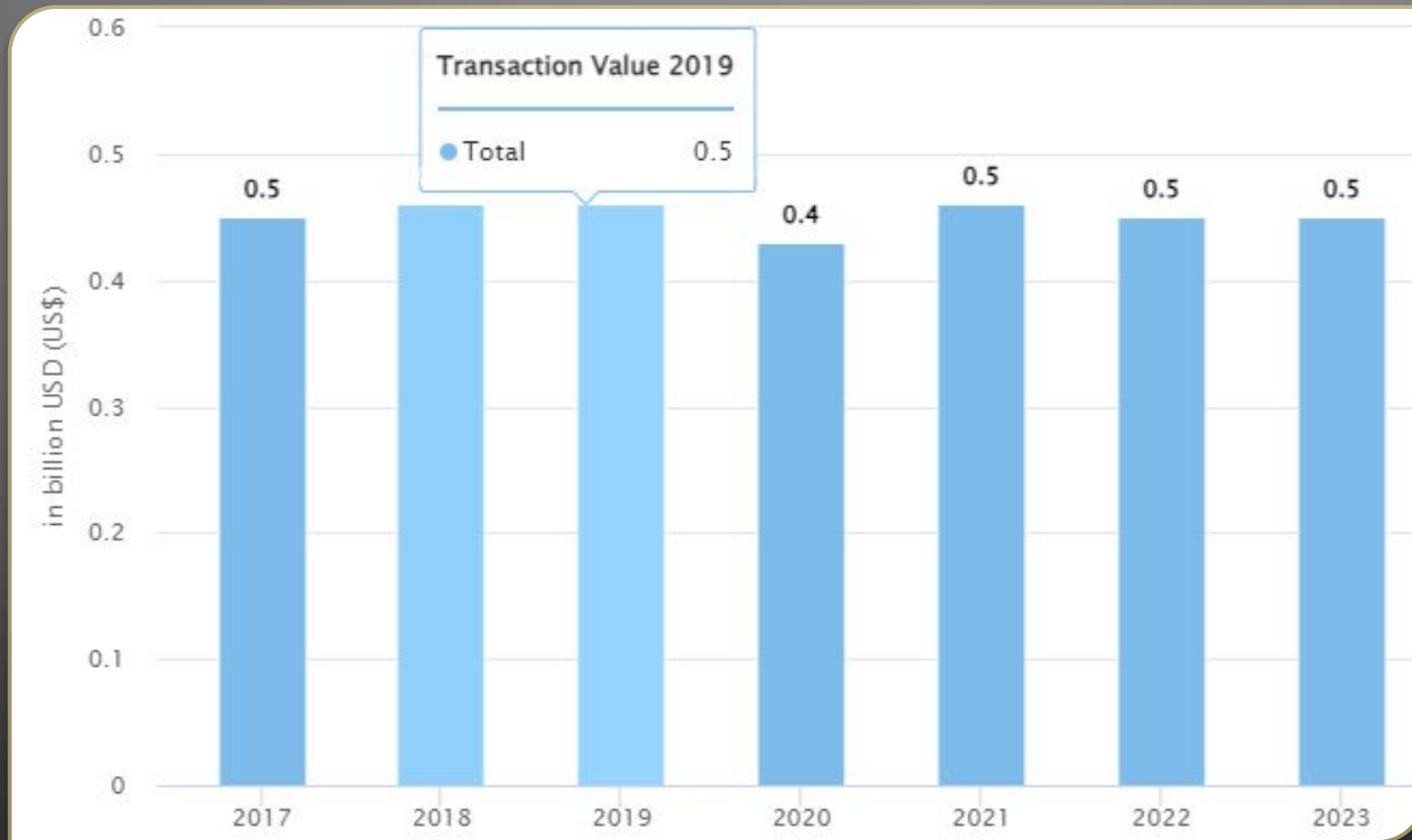

- Najveći rast u ukupnoj količini Crowdfunding transakcija u Italiji je ostvaren tek u proteklih nekoliko godina.
- U periodu od 2014 do 2017. godine ukupna količina transakcija je iznosila samo oko 19,45 miliona evra, dok je u periodu od 2018 do kraja 2022. godine taj iznos bio oko 495 miliona evra.

CROWDFUNDING U SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA

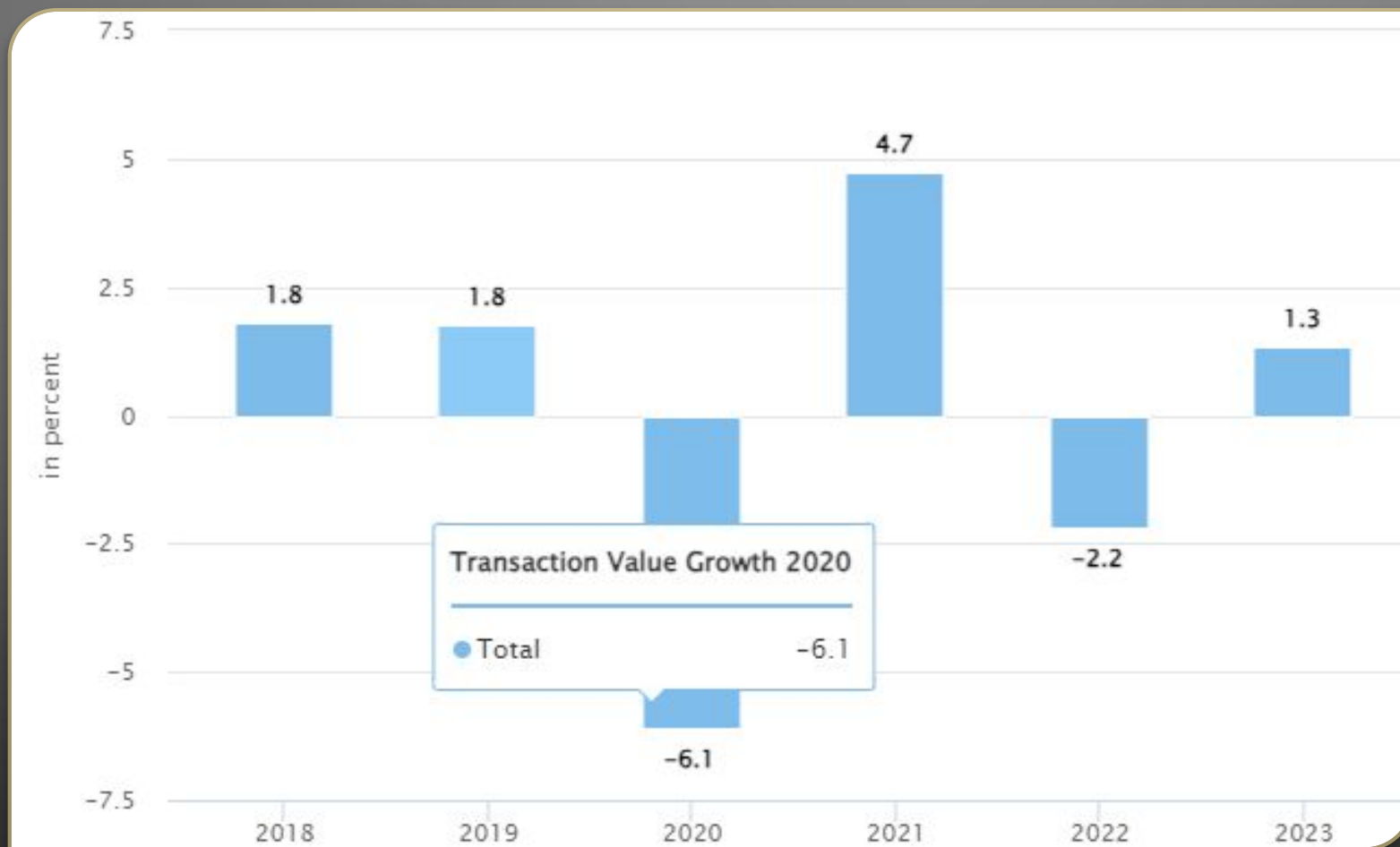
- Najveće tržište Crowdfunding-a je u Sjedinjenim Američkim Državama i najveće Crowdfunding platforme su iz Sjedinjenih Američkih Država.
- Zakonska regulativa Crowdfunding-a u SAD-u je jedna od najrazvijenijih, a glavni akt odgovoran za trenutno stanje Crowdfunding-a u SAD-u je JOBS (Jumpstart Our Business Startups) akt iz 2013. godine.
- Na osnovu njega je Crowdfunding dalje regulisan kroz razna pravila i odluke koje je kroz godine donosila i sprovodila Američka komisija za hartije od vrednosti i razmenu (SEC - Securities and Exchange Commission).

UKUPNA KOLIČINA CROWDFUNDING TRANSAKCIJA U SAD-U (U MILIJARDAMA DOLARA)

Ukupna količina godišnjih Crowdfunding transakcija u SAD-u, u periodu od 2017 do 2023. godine, je u proseku iznosila oko 500 miliona dolara.

RAST UKUPNIH CROWDFUNDING TRANSAKCIJA U SAD-U (U PROCENTIMA)

- Za razliku od drugih država, ukupna količina transakcija u SAD-u se u ovom periodu nije puno promenila i promene iz godine u godinu su ispod 10%.
- U periodu od 2018 do 2023. godine ukupna kiličina Crowdfunding transakcija je najveći rast videla u 2021. godini (za 4,7%), a najveći pad u 2020. godini (za 6,1%).

PROSEČAN IZNOS PRIKUPLJENIH SREDSTAVA PO PROJEKTU U SAD-U (U HILJADAMA DOLARA)

- Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu u SAD-u je u proseku niži od nekih manjih Crowdfunding tržišta kao što je Nemačka.
- Prosečan iznos prikupljenih sredstava po projektu u periodu od 2017 do 2023. godine je u SAD-u iznosio oko 7,2 hiljade dolara, dok je u Nemačkoj iznosio oko 8,71 hiljadu dolara, a razlog za ovo je veći broj Crowdfunding kampanja u SAD-u.

PRIMERI USPEŠNIH PROJEKATA U SAD-U KOJI SU SREDSTVA PRIKUPILI CROWDFUNDING-OM

PREDUZEĆE DRAGONSTEEL
ENTERTAINMENT I PROJEKAT ZA 4
NOVE KNJIGE PISCA BRENDONA
SANDERSONA (42 MILIONA \$)

PREDUZEĆE PEBBLE I PROJEKAT
PEBBLE TIME PAMETNI SAT (20,3
MILIONA \$)

NAJVEĆE PLATFORME ZA CROWDFUNDING

INDIEGOGO

KICKSTARTER

GOFUNDME

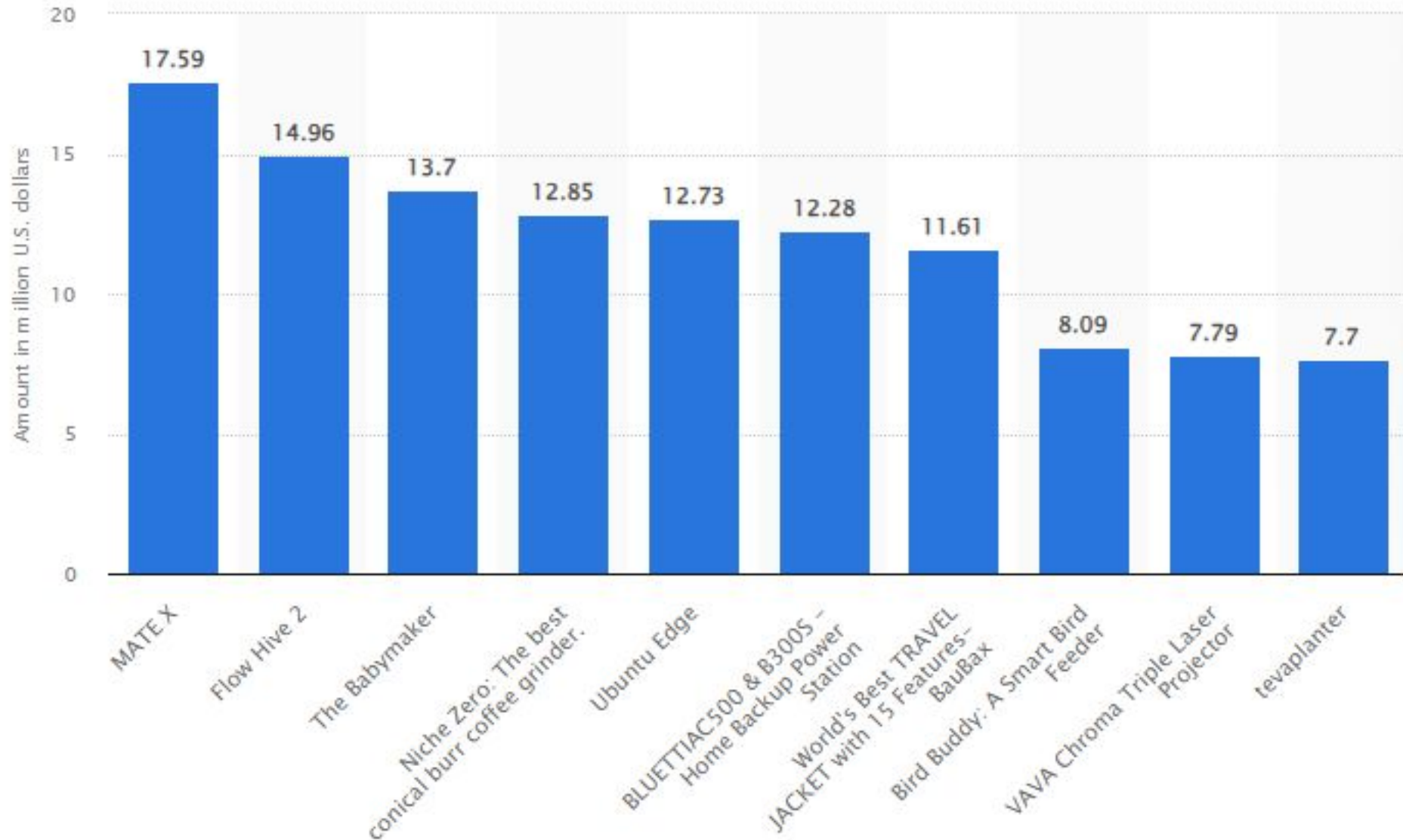

INDIEGOGO

- Indiegogo je Crowdfunding platforma koja je osnovana 2008. godine u Sjedinjenim Američkim Državama.
- Pored SAD-a ova platforma je zvanično dostupna u još 33 države (ali ih koriste ljudi iz skoro celog sveta).
- Prema podacima iz 2019. godine ukupan iznos prikupljenih sredstava na ovoj platformi je iznosio oko 1,6 milijardi dolara, od preko 800 hiljada ulagača.
- Prema vrsti Crowdfunding projekata i svojoj veličini, kao i zemlji porekla, platforma Indiegogo je najbližnja Kickstarter-u.

10 NAJUSPEŠNIJIH PROJEKATA NA INDIEGOGO.COM

Od 10 najuspešnijih projekata na ovoj platformi, svaki od njih je prikupio preko 5 miliona dolara.

KICKSTARTER

- Kickstarter je jedna od najvećih Crowdfunding platformi na svetu.
- Osnovana je 2009. godine u Sjedinjenim Američkim Državama.
- Kickstarter je pored SAD-a zvanično dostupan u još 24 države (ali se, kao i IndieGoGo, koristi u mnogo više država).
- Na ovoj platformi je do danas prikupljeno oko 7,8 milijardi dolara kroz skoro 617 hiljada projekata, od kojih je uspešno finansirano preko 361 hiljada.

NAJUSPEŠNIJE KATEGORIJE PROJEKATA NA KICKSTARTER.COM

Prema podacima iz prvog kvartala 2023. godine, kategorije projekata koje su prikupile najviše sredstava su igre, tehnologija i dizajniranje.

KICKSTARTER

Category	Project Number	Raised (mln \$)
Games	2,139	≈41
Tech	1,388	≈23
Design	1,102	≈20
Fashion	787	≈12
Film and Video	756	≈12
Music	673	≈10
Publishing	546	≈9
Food	437	≈7
Art	392	≈6

The number of crowdfunding projects and raised money by category.

10 NAJUSPEŠNIJIH PROJEKATA NA KICKSTARTER.COM

Od 10 najuspešnijih projekata na ovoj platformi, svaki od njih je prikupio preko 10 miliona dolara.

Projekat	Količina prikupljenih sredstava
4 Knjige autora Brandon Sanderson	\$41,754,153
Pebble Time pametni sat	\$20,338,986
COOLEST COOLER	\$13,285,226
Frosthaven	\$12,969,608
Pebble 2, Time 2	\$12,779,843
Kingdom Death	\$12,393,139
EcoFlow DELTA Pro	\$12,179,651
Travel Tripod by Peak Design	\$12,143,435
Critical Role	\$11,385,449
Pebble: E-Paper Watch	\$10,266,845

GOFUNDME

- Gofundme je dostupan u samo 19 zemalja, što je veoma malo u poređenju sa platformama kao što su Kickstarter i Indiegogo, koje su dostupne u većini sveta.
- Takođe, za razliku od drugih platformi, Gofundme se više fokusira na projekte za pomoć ljudima.
- Tri najveća geografska regiona iz kojih su korisnici ove platforme su:
 1. Sjedinjene Američke Države (72,56%)
 2. Velika Britanija (11,77%) i
 3. Kanada (5,78%).
- Zajedno čine 90,11% Gofundme korisnika.

10 NAJVEĆIH PROJEKATA NA GOFUNDME.COM

Projekat	Prikupljen iznos (u \$)
America's Food Fund	45.100.000\$
Time's Up Legal Defense Fund	24.200.000\$
The Official George Floyd Memorial Fund	14.700.000\$
Funds for Humboldt Broncos	11.500.000\$
Las Vegas Victims' Fund	10.800.000\$
Stoneman Douglas Victims' Fund	10.100.000\$
Frontline Responders Fund	8.200.000\$
Support Victims of Pulse Shooting	7.800.000\$
Navajo & Hopi Families COVID-19 Relief Fund	7.500.000\$
Justice for Breonna Taylor	6.700.000\$

ZAKLJUČAK

- Crowdfunding je način finansiranja koji se sve više primenjuje zbog svoje lakoće primene i drugih pozitivnih karakteristika, pogotovo u razvijenijim delovima sveta, kao što su Evropska Unija i Sjedinjene Američke Države.
- Međutim, Crowdfunding u manje razvijenijim državama, a pogotovo na Balkanu se veoma slabo primenjuje iako je kao način finansiranja veoma pogodan i za preduzeća u ovakvim državama.
- Najveći nedostaci Crowdfunding-a na Balkanu su neadekvatno poznavanje i manjak interesa za ovaj tip finansiranja od strane stanovništva, ali i manjak i neadekvatne zakonske regulative za ovaj način alternativnog finansiranja. U koliko se ovi problemi reše, Crowdfunding ima veliki potencijal da pomogne preduzećima koja posluju na području Balkana.

LITERATURA

- Ajay Agrawal, C. C. (2014). Some Simple Economics of Crowdfunding. *Innovation Policy and the Economy*, 63-97.
- Biljana Rabasović, M. V. (2019). CROWDFUNDING FINANSIRANJE – STANJE I PERSPEKTIVE U SRBIJI. *EMAN*, 353-358. Bradford, C. S. (2018).
- The Regulation of Crowdfunding in the United States. *The Economics of Crowdfunding*, 185–217. Crowdfunding kao alternativni način finansiranja biznisa. (24. Mart 2022).
- Pridobljeno iz Ujedinjene nacije Bosna i Hercegovina: <https://bosniaherzegovina.un.org/bhs/175749-crowdfunding-kao-alternativni-na%C4%8Din-finansiranja-biznisa>
- David M. Freedman, M. R. (2015). *A Brief History of Crowdfunding*.
- Dennis Brüntje, O. G. (2016). *Crowdfunding in Europe: State of the Art in Theory and Practice*. Springer International Publishing AG.
- Dobri Dabar. (2024). Pridobljeno iz Dobri Dabar: <https://dobridabar.com/>
- Dobutović, E. (2017). *Skupno financiranje (crowdfunding) u Republici Hrvatskoj*. Osjek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Odjel za kulturologiju.
- Edlira Luci, L. L. (2023). Crowdfunding – a youth perception approach in Albania. *International Journal of Applied Economics, Finance and Accounting*, 109-116.

- Enerflip. (2021). Rapport d'activités 2021. Francuska: Enerflip.
- Enerflip. (2024). Pridobljeno iz Enerflip: <https://enerfip.eu/en/>
- Fabrice Hervé, A. S. (2018). Crowdfunding and Innovation. Journal of Economic Surveys, 1514- 1530.
- fundable. (2024). Pridobljeno iz fundable: <https://www.fundable.com/>
- gofundme. (2024). Pridobljeno iz gofundme: <https://www.gofundme.com/>
- Gordon Burtch, A. G. (2013). An Empirical Examination of the Antecedents and Consequences of Investment Patterns in Crowd-Funded Markets.
- immocratie. (2024). Pridobljeno iz immocratie: <https://www.immocratie.com/>
- Indiegogo. (2024). Pridobljeno iz Indiegogo: <https://www.indiegogo.com/>
- Italian Crowdfunding platforms: the 2023 statistics published by the Crowdinvesting Observatory. (4. Septembar 2023). Pridobljeno iz Scaleupitaly: <https://scaleupitaly.com/italian-crowdfunding-platforms-2023-statistics/#:~:text=According%20to%20the%20latest%20report,decrease%20compared%20to%20the%20past>
- Ivan Milenković, S. S. (2020). PRIMENA CROWDFUNDING-A KAO ALTERNATIVNOG IZVORA FINANSIRANJA PROJEKATA U ZEMLJAMA EU - PRETPOSTAVKE NJEGOVOG RAZVOJA U BOSNI I HERCEGOVINI I HRVATSKOJ. Novi Ekonomist, 54-60
- Ivana Bestvina Bukvic, I. B. (2017). FINANCIAL AND MARKETING PERSPECTIVES OF A CROWDFUNDING. International Scientific Conference on Economic and Social Development (str. 353-363). Zagreb: Varazdin Development and Entrepreneurship Agency, Faculty of Management University of Warsaw, University North.

- kickstarter. (2024). Pridobljeno iz kickstarter: <https://www.kickstarter.com/?ref=nav>
- L'Autorité de contrôle prudentiel et de résolution et l'Autorité des marchés financiers précisent le cadre réglementaire du financement participatif. (30. Septembar 2014). Pariz, Fransucka: Francuska banka.
- Luca Sabia, R. B. (2021). Crowdfunding and entrepreneurship in the Western Balkans. Entrepreneurial Finance, Innovation and Development, 50-68.
- Lyon, J. (2024). Gofundme. Pridobljeno iz 6Sense: <https://6sense.com/tech/crowdfunding/gofundme-market-share>
- Martin, C. (24. Februar 2023). Solar EV start-up Sono ends Sion car development. Pridobljeno iz Autocar: <https://www.autocar.co.uk/car-news/business-electric-vehicles/solar-ev-startsono-ends-sion-car-develop>
- Massimiliano Barbi, M. B. (2017). CROWDFUNDING PRACTICES IN AND OUTSIDE THE US. Research in International Business and Finance, 208-223
- Mitić, B. (2014). Globalni aspekti finansiranja neprofitnog sektora. Anali Poslovne Ekonomije, 69-79.
- Mollick, E. (2014). The dynamics of crowdfunding: An exploratory study. Journal of Business Venturing, 1-16.
- Motors, S. (2024). Sono Motors. Pridobljeno iz Sono Motors: <https://sonomotors.com/>
- Ordonnance n° 2014-559 du 30 mai 2014 relative au financement participatif. (1. Oktobar 2014). Francuska: Francuska Vlada.
- Reffell, C. (10. April 2023). The All Time Top 10 Reward Crowdfunding Projects Raised Over \$10 Million Each. Pridobljeno iz Bold Awards: <https://bold-awards.com/top-10-rewardcrowdfunding-projects/>
- Ricarda B. Bouncken, M. K. (2015). Crowdfunding: The Current State Of Research. International Business & Economics Research Journal (IBER), 407-416.

- Reffell, C. (10. April 2023). The All Time Top 10 Reward Crowdfunding Projects Raised Over \$10 Million Each. Pridobljeno iz Bold Awards: <https://bold-awards.com/top-10-rewardcrowdfunding-projects/>
- Ricarda B. Bouncken, M. K. (2015). Crowdfunding: The Current State Of Research. International Business & Economics Research Journal (IBER), 407-416.
- Sachgau, O. (19. Januar 2020). German Solar Car Startup Sono to Stay in Business After Crowdfunding Success. Pridobljeno iz Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-01-19/german-solar-car-startup-sonosays-it-s-met-crowdfundng-goal>
- Scaleupitaly. (2024). Scaleupitaly. Pridobljeno iz Scaleupitaly: <https://scaleupitaly.com/>
- Smith, C. (6. Januar 2024). Indiegogo Statistics and User Count for 2024. Pridobljeno iz DMR: <https://expandedramblings.com/index.php/indiegogo-facts-statistics/>
- Startup Portal. (2024). Pridobljeno iz Startup Portal: <https://startup.gov.rs/>
- Statista. (2024). Pridobljeno iz Statista: <https://www.statista.com/>
- Strands, J. (18. Februar 2023). 15 Most Funded Kickstarter Projects: Lessons to Learn. Pridobljeno iz The Crowdfunding Formula: <https://blog.thecrowdfundingformula.com/most-funded-kickstarter/>
- Tanja Aschenbeck-Florange, D. B. (2013). Regulation of Crowdfunding in Germany, the UK, Spain and Italy and the Impact of the European Single Market. European Crowdfunding Network AISBL
- The Crowdfunding Formula. (2024). Pridobljeno iz The Crowdfunding Formula: <https://www.thecrowdfundingformula.com/>
- The History of Crowdfunding. (2024). Pridobljeno iz Fundable: <https://www.fundable.com/crowdfunding101/history-of-crowdfunding>

A decorative graphic on the left side of the slide, consisting of a network of thin, yellow and grey lines that resemble a circuit board or a stylized tree. These lines are connected to small, hollow yellow circles at various points.

HVALA NA PAŽNJI

PITANJA?